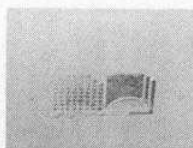

اسلام سیاسی و بیداری اسلامی

(نقش گروه‌های اسلام‌گرا)

دکتر غلامرضا خواجه سروی
دانشیار علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی (ره)

انتشارات علوم و فنون رازی

اسلام سیاسی و بیداری اسلامی

دکتر غلامرضا خواجه سروی

ناشر: انتشارات علوم و فنون رازی

طرح جلد: محبوبه فقیهی

ویراستار و صفحه آرا: عباس فرهادی و حدیث اقبال

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، خیابان سهروردی شمالی، رویروی پمپ بنزین، نبش تقوی، پ ۴۸،

واحد ۱۴

پست الکترونیکی: k.soltanzadeh1962@yahoo.com

سرشناسنامه: خواجه سروی غلامرضا، ۱۳۴۱-

عنوان و نام پدید آور: اسلام سیاسی و بیداری اسلامی: نقش گروههای اسلام گرا / نویسنده: غلامرضا خواجه سروی.

مشخصات نشر: تهران: علوم و فنون رازی، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۳۹۰ ص.: مصور (رنگ)، جلد.

شابک: ۲۵۰۰۰۰ ریال ۱۱-۰-۷۰۴۳-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص ۳۷۲-۳۹۰.

عنوان دیگر: نقش گروههای اسلام گرا.

موضوع: اسلام و سیاست

Islam and politics موضوع

موضوع: اسلام و سیاست - کشورهای عربی

Islam and politics - Arab countries موضوع

موضوع: اسلام و سیاست - کشورهای اسلامی

Islam and politics - Arab countries موضوع

موضوع: اسلام - تجدید حیات فکری

Islamic renewal موضوع

رده بندی کنگره: ۵۱۳۹۵ الف ۸۶ خ ۲۳۱ / BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷ / ۴۸۲۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۴۳۹۲۶

فهرست

۱۱..... مقدمه ناشر.....

۱۳..... مقدمه.....

۱۷..... بخش اول.....

۱۷..... مباحث مفهومی و نظری.....

الف) چیستی جنبش های اجتماعی و سیاسی: عوامل موثر بر شکل گیری و
تداوم آنها در کشورهای اسلامی..... ۲۰

۶۲..... نتیجه گیری.....

۶۵..... بخش دوم.....

گروه های اسلام گرا و نه های اسلام سیاسی (بنیادگرایی - اصولگرایی،
رادیکالیسم و اسلام سیاسی ترکیه)..... ۶۵

الف: بنیادگرایی یا اصولگرایی اسلامی؛..... ۶۷

ب: رادیکالیسم اسلامی..... ۱۰۱

اسلام سیاسی و بیداری اسلامی در کشورهای عربی..... ۱۱۳

(با تأکید بر انقلاب های مردمی مصر، تونس، لیبی.....) ۱۱۳

یمن، و بحرین..... ۱۱۳

مقدمه..... ۱۱۵

۱۲۱..... فصل اول.....

اسلام سیاسی و بیداری اسلامی در مصر..... ۱۲۱

۱-۱: معرفی کشور مصر..... ۱۲۲

۱-۲: موقعیت استراتژیک مصر..... ۱۲۳

۱۲۴.....	۳-۱: مصر و تحولات ساختار سیاسی (حکومتی)
۱۲۷.....	۴-۱: احزاب و جریان های سیاسی - مذهبی در مصر
۱۲۸.....	احزاب و جریانات اسلام گرا
۱۳۴.....	۵-۱: اوضاع داخلی مصر قبل از ژانویه ۲۰۱۱
۱۳۷.....	۶-۱: اعتراض در تاریخ معاصر مصر
۱۳۹.....	۷- گسترده شدن اعتراضات و انقلاب ژانویه ۲۰۱۱
۱۴۱.....	۸- خواست ها و مطالبات مردم
۱۴۲.....	۹- نیروهای درگیر در انقلاب
۱۴۴.....	۱۰-۱: جریان های اسلام گرا و بیداری اسلامی
۱۴۶.....	اخوان المسلمین
۱۵۸.....	۱۱-۱: اسلام گرایان و سنا اسرائیل
۱۶۱.....	۱۲-۱: اسلام گرایان و انتخابات پس از انقلاب
۱۶۵.....	نتیجه گیری
۱۶۷.....	فصل دوم
۱۶۷.....	اسلام سیاسی و بیداری اسلامی در تونس
۱۶۹.....	۱-۲: معرفی کشور تونس
۱۷۱.....	۲-۲: تونس و تحولات ساختار حکومتی
۱۷۴.....	۳-۲: احزاب در تونس
۱۸۲.....	۵-۲: سابقه اعتراضات و شورش ها در جامعه تونس
۱۸۳.....	۶-۲: گسترش اعتراضات و انقلاب ۲۰۱۱
۱۸۵.....	۷-۲: خواسته ها و مطالبات معترضان
۱۸۷.....	۸-۲: نیروهای درگیر و موثر در انقلاب
۱۹۰.....	۹-۲: اسلام گرایی در تونس
۱۹۷.....	۱۰-۲: اسلام گرایان و صحنه سیاسی تونس

۲۰۰	۱۱-۲: اسلام گرایان و انتخابات
۲۰۷	۱۲-۲: سلفی ها در تونس
۲۱۰	نتیجه گیری
۲۱۳	فصل سوم
۲۱۳	اسلام سیاسی در لیبی
۲۱۴	۱-۳: جغرافیای لیبی
۲۱۵	۲-۳: تاریخ و ساختار حکومتی در لیبی
۲۱۷	۳-۳: ساختار حکومت قذافی
۲۲۲	۴-۱: وضعیت اقتصادی لیبی
۲۲۵	۵-۳: رابطه لیبی با غرب
۲۲۷	۶-۳: نقش پایا لیبی
۲۳۱	۷-۳: جریان های سیاسی در لیبی
۲۳۶	۸-۳: انقلاب لیبی
۲۴۳	۹-۳: اسلام گرایی در لیبی
۲۴۹	۱۰-۳: اسلام گراها و انقلاب لیبی
۲۵۷	نتیجه گیری
۲۶۰	فصل چهارم
۲۶۰	اسلام سیاسی و بیداری اسلامی در یمن
۲۶۲	۱-۴: معرفی کشور یمن
۲۶۳	۲-۴: اهمیت استراتژیک یمن
۲۶۴	۳-۴: ساختار حکومت "یمن"
۲۶۷	۴-۴: وضعیت اقتصادی یمن
۲۷۰	۵-۴: قبیله گرایی در یمن
۲۷۳	۶-۴: احزاب سیاسی در یمن

۲۷۷	۷-۴: مسائل داخلی و امنیتی یمن
۲۸۲	۸-۴: یمن و خیزش های مردمی ۲۰۱۱
۲۸۵	۹-۴: نیروها و جریان های درگیر در انقلاب یمن
۲۸۷	۱۰-۴: جنبش حوثی ها
۲۹۲	جنبش الحوثی و انقلاب یمن
۲۹۶	نتیجه گیری
۲۹۹	فصل پنجم
۲۹۹	اسلام سیاسی و شروع انقلاب در بحرین
۳۰۰	۱-۵: معرفی کشور بحرین
۳۰۲	۲-۵: تاریخ استقلال بحرین
۳۰۴	۳-۵: ساختار حکومتی بحرین و جایگاه شیعیان
۳۰۷	۴-۵: وضعیت اقتصادی بحرین
۳۰۸	۵-۵: موقعیت شیعیان در بحرین
۳۰۹	۶-۵: جریان های سیاسی در بحرین
۳۱۴	۷-۵: سابقه شورش ها و اعتراضات در بحرین
۳۱۶	۸-۵: تشدید درگیری ها و شروع انقلاب
۳۲۱	۹-۵: خواسته های معترضان و نیروهای درگیر در اعتراضات
۳۲۴	۱۰-۵: اسلام گرایی در بحرین
۳۳۱	نتیجه گیری
۳۴۱	نتیجه گیری و جمع بندی
۳۵۴	منابع و مآخذ
۳۶۷	منابع اینترنتی

مقدمه ناشر

اسلام سیاسی و بیداری اسلامی پدیده ای چندان نو ظهور و غریب در دنیای اندیشه ورزی و سیاست ورزی نبوده و بلکه امواج و دوره های گوناگونی را با شدت و ضعف مختلف و دگرگونی های صوری و ماهوی به خود دیده است. با این حال موج جدید بیداری اسلامی با وقوع انقلابات عربی سال ۲۰۱۱ طنین انداز لزوم نگرشی جدی تر و در عین حال به روز از رفای کشورهای اسلامی، بوده است. در این میان، می بایست اقرار کرد که در این موج جدید از انقلابات علیه حاکمان تمامیت خواه، گروههای مختلف اسلامگرا و بعضا غیر اسلامی نیز دخالت داشته اند که اهداف و اغراض برخی از گروهها در دخیل در انقلاب صرفا موضوع دین و هویت دینی نبوده است. با این حال این کتاب تاکید خود را بر نقش گروههای اسلام گرا در موج جدید بیداری اسلامی و انقلابات عربی قرار داده است که به محضر خوانندگان تقدیم می گردد. مؤلف این کتاب نیز از فردی دانشگاهی و فعال در عرصه ی پژوهشی می باشد. جناب آقای دکتر خواجه سروی انسانی فعال و کوشا و با دغدغه های اسلامی از ارادتمندان در حوزه های تحولات جهان اسلام و اندیشه ی اسلامی می باشد که انتشار این مضمون و فنون رازی ضمن تشکر و قدردانی، آرزوی توفیق روز افزون را برای ایشان دارد.

انتشارات موم و فنون رازی

مقدمه

جهان عرب در اواخر سال ۲۰۱۰ میلادی یکی از دوره های مهم حیات سیاسی و اجتماعی خود را در حالی گذرانده، که از سوی ناظران جهانی پیش بینی ناپذیر و تکان دهنده بوده است. در این روزها کشورهای عربی-اسلامی خاورمیانه و شمال آفریقا شاهد خیزش های مردمی گسترده با خواست ها و مطالباتی بی سابقه همانند خواست سرنگونی حکومت های وقت و ایجاد نظامی جدید براساس قواعد برابری سیاسی و مردم سالاری، برپایی جبهه مدنی و حکومتی مردمی، برپایی شعار دینی و ... بوده اند. رشد و آسترش این اعتراضات مردمی سبب شد تا برخی از حاکمان از جمله در کشورهای تونس، مصر، لیبی و یمن از قدرت سرنگون شده و در بعضی کشورهای دیگر همچون بحرین، حکومت هم چنان پابرجا و اعتراضات مردمی نیز کماکان ادامه دارد.

در بررسی شکل گیری تحولات این کشورها می بایستی ترکیبی از فاکتورهای داخلی، منطقه ای و بین المللی موثر بر این انقلابات را که در شکل گیری و گسترش این اعتراضات موثر بوده اند، مورد بررسی قرار داد. هرگونه تحلیل تک علتی از این قیام ها (همان طور که در برخی محافل غربی اقتصاد را عامل این شورش ها می دانند) موجب تحلیلی تقلیل گرایانه از این خیزش های بی سابقه خواهد شد. از میان عوامل مؤثر در پیدایش این انقلابات، می توان عواملی مانند مشکلات اقتصادی مردم، رشد جمعیت جوان و تحصیل کرده در این کشور، انسداد فضای سیاسی کشور، رشد شبکه های اجتماعی، تأثیرپذیری از حکومت های اسلامی منطقه (ایران و ترکیه) و ... را برشمرد. اما در میان همه مسائل، عنصر مهمی که باید از آن نام برد آگاهی

مذهبی مردم و بویژه بازگشت آنها به آموزه های اسلام بوده است که به عنوان بیداری اسلامی از آن یاد می شود و نمودهای خود را در طی انقلاب و روزهای بعد از آن در این کشورها نشان داد. کشورهایی که اکنون بیداری اسلامی در آنها به نتیجه رسیده (مصر، لیبی، تونس و یمن) یا فرایند بیداری اسلامی در آنها در حال به ثمر نشستن می باشد (بحرین)، اکثر قریب به اتفاق انقلابیون را مسلمانانی تشکیل می دهند که تعلق خاطر شدیدی آنها به اسلام و هیچ عنوان قابل انکار نیست. یکی از ویژگی های مشترک حاکمان این کشورها در دوران حکومت خود، مبارزه با جریان اصیل و با سابقه ی اسلام گرایی بود. است. اتخاذ رویکردی سکولار در نحوه اداره جامعه، قلع و قمع مخالفان، مبارزه با الگوهای اعتراضی اسلام، مبارزه با مظاهر دینی همچون حجاب و ... تنها بخشی از سیاست های اسلام ستیز حاکمان این کشورها بود که باعث عدم مشروعیت این نظام ها در طولانی مدت شد. هم چنین حضور مردم با نمادهای دین اسلام چون همراه داشتن قرآن در راهپیمایی ها، شکل گیری بزرگترین راهپیمایی ها علیه دیکتاتورها بعد از نمازهای جمعه، فراگیر بودن شعار «الله اکبر» عنوان یکی از اصلی ترین شعارهای مبارزات، شعارهای ضد رژیم صهیونیستی و روی آوردن به حجاب به عنوان نماد اسلامی در برخی از کشورها، مانند تونس بعد از بن علی، همگی از سیطره روح اسلام خواهی و حضور پررنگ تفکرات اسلامی در شکل گیری تحولات این کشورها داشته و دارد (کریم خانی، ۱۳۹۰). از ویژگی های مهم و برجسته دیگری که می توان برای این انقلاب ها عنوان کرد بعد مردمی بودن و جهت گیری ضد سلطه آنها می باشد. چنانچه می توان گفت، عامل برپایی و ادامه اعتراضات تا پیروزی انقلاب ها تنها مردم بوده و حدود یک میلیون جوان فعال در جنبش ۶ آوریل که هیچ اصلاحی را تا نابودی کامل رژیم حاکم نمی پذیرفتند، گواهی بر این مدعا است. حضور

رژیم صهیونیستی نیز در منطقه و تعهد امریکا به تأمین امنیت دائمی این رژیم از سویی خود باعث می شد که آمریکایی ها برای حضور در ساختار های سیاسی و امنیتی این کشورها و برای جلوگیری از رشد عناصر ضد صهیونیستی و تقویت جریان های سازشگر در میان حاکمان این کشورها تلاش وافری به عمل آورند. بنابراین نوشته پیش رو با علم و اذعان به مشارکت گروههای مختلف در انقلابات اخیر عربی و موج جدید بیداری اسلامی، تاکید خود را بر نقش گروههای اسلامگرا در این تحولات گذاشته است. در بخش اول که کلیات و مقدمات نام گذاری شده است، در ابتدا به بررسی نظریات مفهومی و تنوریک پیرامون علل رخداد انقلابات عربی و شکل گیری موج جدید بیداری اسلامی و سپس به تشریح گونه های اسلام سیاسی پرداختیم. در گام بعد اصولگرایی اسلامی، بنیادگرایی اسلامی، وهابیت، رادیکالیسم اسلامی و همچنین تفکرات شیعی و اسلام سیاسی تشیع طرح شده است. با خواننده بتواند گونه های اسلام سیاسی را از هم تشخیص دهد.

در بخش دوم اثر، به بحث پیرامون شکل گیری انقلابات در کشورهای مصر، تونس، لیبی، یمن و بحرین پرداختیم که در ابتدای هر فصل، ضمن بررسی کلیات و مختصات هر کشور و اطلاعات اولیه راجع به آن، به بررسی گروههای مختلف سیاسی در آن کشور (اعم از اسلامگرا و غیر اسلامگرا) پرداختیم و نقش هر کدام را در انقلابات اخیر تشریح کردیم. در نهایت به تفصیل نقش گروههای اسلام گرا را در انقلابات عربی و بیداری اسلامی تشریح کردیم و شرایط آنها را تا ماهها و یا سالهای بعد انقلاب تا زمان نگارش کتاب) نیز در کشور متبوع خود، توصیف و تبیین شده است.